

Γυναικοκτονίες και Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης: Η κατασκευή των έμφυλων ταυτοτήτων στο δημοσιογραφικό Λόγο¹

Δημήτρης Παπασπύρος

Πανεπιστήμιο Πατρών

Περίληψη

Η παρούσα εργασία μελετά την κατασκευή των έμφυλων ταυτοτήτων από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης στις περιπτώσεις γυναικοκτονιών. Υπό το πρίσμα της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου επιχειρείται η ένταξη των γυναικοκτονιών (μικρο-επίπεδο ανάλυσης) σε ένα πλαίσιο ευρύτερων κυρίαρχων έμφυλων Λόγων (μακρο-επίπεδο ανάλυσης) από τους οποίους αντλούν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης για την παρουσίασή τους ως «ειδήσεις». Η περίπτωση που μελετάται είναι αυτή της γυναικοκτονίας της Κάρολαϊν Κράουτς από το σύζυγό της, Μπάμπη Αναγνωστόπουλο στα Γλυκά Νερά το 2021. Με τη βοήθεια εργαλείων που προέρχονται από κοινωνιογλωσσολογικές μελέτες γίνεται η προσπάθεια εξακρίβωσης των ρόλων που επιχειρεί να δημιουργήσει το δημοσιογραφικό site από το οποίο προέρχεται το υλικό προς μελέτη για την πρωταγωνίστρια και τον πρωταγωνιστή της ιστορίας. Κύριο ζητούμενο είναι η διερεύνηση του βαθμού στον οποίο το site αντλεί από κυρίαρχους Πατριαρχικούς Λόγους για την κατασκευή των έμφυλων ταυτοτήτων, ενώ καλύπτει ειδησεογραφικά τη συγκεκριμένη γυναικοκτονία.

Λέξεις κλειδιά: Γυναικοκτονίες, ΜΜΕ, Κριτική Ανάλυση Λόγου, Έμφυλες Ταυτότητες, Πατριαρχία, Έμφυλη Βία

¹ Το παρόν κείμενο αποτελεί μια εκτενή περίληψη της διπλωματικής εργασίας μου με τον ίδιο τίτλο στο πλαίσιο του ΠΜΣ Γλωσσολογία: Γλώσσα και Επικοινωνία 2020-2022 του Τμήματος Φιλολογίας Πανεπιστημίου Πατρών.

1. Εισαγωγή

Οι δολοφονίες γυναικών είναι ένα φαινόμενο με μακρά ιστορία στις ανθρώπινες κοινωνίες. Αυτό που, ίσως, έχει πρόσφατα μόλις αρχίσει να αναδεικνύεται, ωστόσο, είναι τα «κίνητρα» των δολοφόνων και οι κοινωνικές δομές που πιθανώς αυτά αντικατοπτρίζουν. Χρήσιμος βοηθός σε αυτή την προσπάθεια αποκρυπτογράφησης των *γυναικοκτονιών* οφείλει να είναι και η επιστήμη και σε αυτό ακριβώς αποσκοπεί και η συγκεκριμένη έρευνα.

Η παρούσα εργασία εξετάζει τη γυναικοκτονία της Κάρολαϊν Κράουτς από το σύζυγό της Μπάμπη Αναγνωστόπουλο στα Γλυκά Νερά Αττικής. Η συγκεκριμένη γυναικοκτονία έχει το χαρακτηριστικό ότι η ομολογία του γυναικοκτόνου έγινε αρκετές μέρες μετά την αποκάλυψη της δολοφονίας, διάστημα στο οποίο ο θύτης εμφανίζονταν στην κοινή γνώμη ως ο «τραγικός ήρωας» της ιστορίας, του οποίου η σύζυγος είχε δολοφονηθεί από ληστές.

Αξιοποιώντας τη μεθοδολογία της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου και εργαλεία που προέρχονται από την παράδοση κοινωνιογλωσσικών ερευνών, η παρούσα μελέτη αποσκοπεί στην παρουσίαση της γυναικοκτονίας στα Γλυκά Νερά σε συνδυασμό με τις ευρύτερες κοινωνικές δομές που καθιστούν τις γυναικοκτονίες ένα φαινόμενο των σύγχρονων κοινωνιών. Το γλωσσικό υλικό προέρχεται από ένα ειδησεογραφικό site, εμπλουτίζοντας ακόμα περισσότερο τους στόχους της έρευνας μέσω της μελέτης των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης ως έναν ιδεολογικό θεσμό που τόσο τροφοδοτεί, όσο και τροφοδοτείται από τις κυρίαρχες κοινωνικές δομές.

2. Μεθοδολογία της Έρευνας

Η παρούσα έρευνα εντάσσεται στην ευρύτερη ερευνητική παράδοση της *Κριτικής Ανάλυσης Λόγου* (*Critical Discourse Analysis*). Η έννοια του *Λόγου* (*Discourse*), μπορεί να οριστεί σχηματικά ως ο τρόπος αναπαράστασης του κόσμου, τόσο του υλικού, όσο και του κόσμου των ιδεών (Fairclough, 2003: 124). Οι Λόγοι αποτελούν την ταξινόμηση της «πραγματικότητας» από τους ανθρώπους, την κατηγοριοποίησή της, δηλαδή, μέσω της κατασκευής σχημάτων και συστημάτων ταξινόμησης, τα οποία «φυσικοποιούν» τόσο τον υλικό κόσμο, όσο και τις ανθρώπινες σχέσεις (Fairclough, 2003: 130). Η κατασκευή

και η αναπαραγωγή των Λόγων αποκτά υπόσταση στις κοινωνίες μέσα από τις γλώσσες² (Litosseliti & Sunderland, 2002: 12).

Η Κριτική Ανάλυση Λόγου (στο εξής ΚΑΛ) επιχειρεί έναν σχολιασμό των τρόπων με τους οποίους οι Λόγοι δομούνται από σχέσεις εξουσίας (Mills, 2004: 133). Η 'Εξουσία' (*Power*) ως όρος αναφέρεται στις σχέσεις διαφοροποίησης και ιεραρχίας που δομούνται σε μια κοινωνία (Wodak & Meyer, 2001: 11). Για την ΚΑΛ, οι Λόγοι είναι ιστορικά κατασκευασμένοι και δομούνται από σχέσεις κυριαρχίας. Σε κάθε ιστορικό πλαίσιο, οι Λόγοι νομιμοποιούνται από τις ιδεολογίες των κυρίαρχων κοινωνικών ομάδων και «φυσικοποιούνται», καθιστώντας τες «δεδομένες» και «φυσικές» για τα κοινωνικά υποκείμενα (Wodak & Meyer, 2001: 3). Τέτοιου είδους κυρίαρχες ιδεολογίες είναι εμφανείς σε κάθε επίπεδο ανθρώπινης διεπίδρασης με τη μορφή διακρίσεων. Ορισμένες συχνές μορφές διακρίσεων αφορούν την εργασία, την εθνικότητα, το φύλο και την εκπαίδευση.

Όπως επισημαίνουν οι Wodak & Meyer: «η γλώσσα σχηματοποιεί την εξουσία, εκφράζει την εξουσία, συμμετέχει στη διεκδίκησή της και αντιστέκεται σ' αυτήν» (Wodak & Meyer, 2001: 11). Η εξουσία, επομένως, δε μπορεί να νοηματοδοτηθεί ούτε ως σταθερή ούτε ως ενιαία. Αντίθετα, πολλοί Λόγοι μπορούν να συνυπάρχουν και να βρίσκονται είτε σε ανταγωνισμό, είτε σε συνύπαρξη μεταξύ τους (Fairclough, 2003: 124).

Στην παρούσα εργασία αξιοποιείται το κοινωνιογλωσσικό εργαλείο του συνδυασμού μακρο-επιπέδου και μικρο-επιπέδου ανάλυσης. Το μακρο-επίπεδο συνδέεται με τους φυσικοποιημένους κυρίαρχους Λόγους από τους οποίους αντλούν τα υποκείμενα για τη δόμηση του μικρο-επιπέδου των δικών τους κειμενικών επιλογών (Fairclough, 1992: 85). Χρήσιμο εργαλείο αποδείχτηκε ο *Μηχανισμός Κατηγοριοποίησης Μέλους* (*Membership Categorization Device*) του Harvey Sacks (1992), μέσω του οποίου επιχείρησε να ανακατασκευάσει τις κατηγορίες που δημιουργούν οι άνθρωποι για τους εαυτούς τους στην καθημερινότητα (Benwell & Stokoe, 2006: 38–39).

Επιπλέον, ως μεθοδολογικό εργαλείο χρησιμοποιήθηκαν οι 'στρατηγικές αναφοράς' (*referential strategies*) και οι 'στρατηγικές δηλώσεων' (*predicational strategies*) των Reisigl και Wodak (2001). Οι στρατηγικές αυτές αποτελούνται από γλωσσικά στοιχεία που υιοθετούνται στον ανθρώπινο λόγο για την κατασκευή των 'κοινωνικών δραστηρίων/-

² Ο όρος «γλώσσες» εδώ αναπαριστά την κοινωνιογλωσσική οπτική των γλωσσών ως ρευστών κοινωνικά κατασκευασμένων επικοινωνιακών συστημάτων και όχι αποκλειστικά ως γλωσσικού αποτυπώματος στον ανθρώπινο εγκέφαλο.

ριών' (*social actors*)³. Για την παρούσα εργασία και με βάση και την αξιοποίηση του 'Μηχανισμού Κατηγοριοποίησης Μέλους' (στο εξής ΜΚΜ) περισσότερο δόκιμοι θεωρούνται οι όροι «in-group» και «out-group», καθώς οι κοινωνικοί/ες δράστες/ριες τοποθετούνται έμμεσα στα διαθέσιμα δεδομένα σε κατηγορίες μέσω των ΜΜΕ και δεν αυτοπροσδιορίζονται. Με την έννοια «in-group» εδώ εννοείται η ομαδοποίηση με την οποία τα άτομα που είναι υπεύθυνα για την παραγωγή του κειμένου θέλουν να δημιουργήσουν «εγγύτητα» και με την έννοια «out-group» εννοείται η ομαδοποίηση με την οποία θέλουν να δημιουργήσουν «απόσταση» (Bamberg, 2012: 104).

Συμπληρωματικά με τις στρατηγικές αναφοράς και δηλώσεων χρησιμοποιείται και ένας μηχανισμός *θετικής ευγένειας*, η *διεκδίκηση 'κοινού εδάφους'* (*common ground*) των Brown & Levinson (1987). Ο μηχανισμός αυτός αποτελεί έναν τρόπο με τον οποίο ένα άτομο να προσπαθήσει να χτίσει ένα «κοινό έδαφος» με το άτομο που συνομιλεί και να αποκτήσει εγγύτητα. Στην περίπτωση του δημοσιογραφικού λόγου δεν υπάρχει, φυσικά, συνομιλητής/-ρια, όμως μπορεί να θεωρηθεί ότι το «κοινό έδαφος» μπορεί να χτιστεί μεταξύ των αρθρογράφων και του αναγνωστικού κοινού. Στο πλαίσιο αυτού του μηχανισμού εντάσσεται και η στρατηγική της «*χρήσης κοινών ταυτοτικών χαρακτηριστικών ενός in-group με τη χρήση του μικρού ονόματος*» (Brown & Levinson, 1987: 107–108).

Το σύνολο των στρατηγικών που χρησιμοποιούνται στην έρευνα συνοψίζονται παρακάτω:

- i. *Συλλογικοποίηση (collectivism)*: η αναφορά στους/στις κοινωνικούς/-ές δράστες/-ριες ως ομαδοποιήσεις χωρίς, όμως, την αναφορά σε κάποια συγκεκριμένη ποιοτική ταυτότητα, μόνο ως σύνολο με τη χρήση δεικτικών (εμείς) ή με συλλογικά ονόματα, όπως «οικογένεια» (Reisigl & Wodak, 2001: 45).
- ii. *Επαγγελματικοποίηση (professionalisation)*: οι στρατηγικές αναφοράς που αναπαριστούν τους/τις κοινωνικούς/-ές δράστες/-ριες στο επίπεδο των επαγγελματιών τους (Reisigl & Wodak, 2001: 45).

³ Στο μεγαλύτερο μέρος της εργασίας αποφεύγεται σκόπιμα η χρήση έμφυλων καταλήξεων, αντικαθιστώντας τις με περιφράσεις για μεγαλύτερη συμπεριληπτικότητα υποκειμένων. Όπου αυτό καθίσταται αδύνατο χρησιμοποιείται το «αρσενικό» και «θηλυκό» γένος.

- iii. *Σωματοποίηση (somatisation)*: η κατασκευαστική αναπαράσταση των κοινωνικών δραστών/-ριών με εξωτερικά χαρακτηριστικά του σώματος. Συγκεκριμένα αναφορές στο φύλο, την ηλικία, την εξωτερική εμφάνιση (Reisigl & Wodak, 2001: 45-46).
- iv. *Κοινωνική προβληματοποίηση (social problematization)*: η αναπαράσταση των κοινωνικών δραστών/-ριών ως κοινωνικούς κινδύνους ή ως άτομα που υφίστανται κοινωνικούς κινδύνους. Συγκεκριμένα, η παρουσίαση των κοινωνικών δραστών/-ριών γίνεται με αρνητικά ονόματα (negation), ως εγκληματίες (criminalization) ή ως θύματα (victimization) (Reisigl & Wodak, 2001: 52).
- v. *Αναφορά στις ανθρώπινες σχέσεις/κοινωνικοποίηση (relationalisation/sociativisation)*: Η αναπαράσταση των κοινωνικών δραστών/-ριών με βάση τις μεταξύ τους προσωπικές σχέσεις, όπως «φίλος/η» ή «σύζυγος» (Reisigl & Wodak, 2001: 52).
- vi. *Πολιτικοποίηση (politicisation)*: Η αναπαράσταση των κοινωνικών δραστών/-ριών με βάση εθνοτικά χαρακτηριστικά (nationyms) όπως «Βρετανικής καταγωγής» (Reisigl & Wodak, 2001: 52)
- vii. Διεκδίκηση ταυτοτικών χαρακτηριστικών κοινού in-group με τη χρήση του μικρού ονόματος (Brown & Levinson, 1987: 107–108).

3. Θεωρητικό Πλαίσιο: Το μακρο-επίπεδο ανάλυσης

Το «φύλο» είναι ένα είδος ανθρώπινης κατηγοριοποίησης η οποία για πολύ καιρό θεωρούνταν μια «φυσική» διχοτομική διαφοροποίηση. Ωστόσο, πιο πρόσφατες μελέτες υποστηρίζουν ότι οι διαφοροποιήσεις μεταξύ των ανθρώπων δεν είναι βιολογικά διχοτομικές. Η ίδια η διχοτόμηση σαν έννοια αποτελεί ένα είδος ανθρώπινης ταξινόμησης της πραγματικότητας και όχι μια «φυσική» ή «βιολογική» διαφοροποίηση (Currie, 2004: 85–89).

Στις σύγχρονες μελέτες τα φύλα ορίζονται ως κοινωνικές κατασκευές βασισμένες σε σχέσεις εξουσίας που αλληλεπιδρούν με τις προσωπικές ταυτότητες και δράσεις (Baxter, 2016: 35). Εκτός από το 'βιολογικό φύλο' (*sex*) το οποίο αποτυπώνει βιολογικές διαφοροποιήσεις και ομοιότητες μεταξύ των ανθρώπων, δημιουργήθηκε και η έννοια του 'κοινωνικού φύλου' (*gender*). Όπως το ορίζουν οι Lengermann & Niebrugge το

κοινωνικό φύλο είναι «επίκτητες κοινωνικές συμπεριφορές που συνδέονται με την *αρρενωπότητα* και τη *θηλυκότητα*» (Ritzer, 2012: 430).

Παρά την αμφισβήτηση των διχοτομικών βιολογικών διαφοροποιήσεων, το φύλο επιβάλλεται σε υποκείμενα από τη στιγμή της γέννησής τους. Σ' αυτό το ιστορικό πλαίσιο, έχει παρατηρηθεί πως οι γυναίκες υφίστανται στις περισσότερες κοινωνίες καταπίεση, καθώς και ότι οι άντρες έχουν ορισμένα προνόμια, άσχετα από το βαθμό στον οποίο τα εκμεταλλεύονται (Ritzer, 2012: 31). Η συστηματική και πολλές φορές θεσμοθετημένη εκμετάλλευση των γυναικών ως ένα ευρύτερο σύνολο από τους άντρες έχει οριστεί ως «*Πατριαρχία*» (Hunnicut, 2009: 557). Η «Πατριαρχία» σαν έννοια έχει δεχτεί κριτική στο επίπεδο της απόδοσης μιας σταθερής και γραμμικής κατάστασης της γυναικείας καταπίεσης από τους άντρες (Mills & Mullany, 2011: 14). Δε γίνεται, όμως, και να απορριφθούν τα βιώματα εκατομμυρίων γυναικών, αλλά και οι παρατηρήσεις των φεμινιστικών κινημάτων.

Η άποψη που ακολουθείται στην παρούσα εργασία ότι η έννοια της Πατριαρχίας αποτελεί χρήσιμο εργαλείο αν αποφευχθούν καθολικές και απόλυτες αναγνώσεις της. Αντίθετα, η Πατριαρχία ορίζεται ως ένα σύστημα ρευστό, ιστορικά επανακαθοριζόμενο και υποκείμενο στη 'δράση' (agency) των ανθρώπων, αλλά και όχι αποκομμένο από τις υπόλοιπες μορφές κοινωνικής ανισότητας όπως η φυλή, η τάξη, η σεξουαλικότητα, η εθνικότητα και η ηλικία. Συμφωνώντας με την Hunnicut, είναι ίσως ορθότερο, λοιπόν, να αναφερόμαστε στις «*Πατριαρχίες*» και όχι στην «Πατριαρχία» (Hunnicut, 2009: 558–561).

Υιοθετώντας όλες τις προηγούμενες απόψεις, είναι δυνατό να οριστούν τα πατριαρχικά συστήματα κοινωνικής οργάνωσης ως συστήματα Λόγων, οι οποίοι (ανα)παράγονται συνεχώς κοινωνικά και γλωσσικά μέσα από τη δράση θεσμών και ανθρώπων.

4. Το μικρο-επίπεδο ανάλυσης

4.1 Οι έμφυλες ταυτότητες και η έμφυλη βία

Στο μικρο-επίπεδο ανάλυσης εντάσσονται αρχικά οι *έμφυλες ταυτότητες* και ο τρόπος που αυτές διαμορφώνονται στα πατριαρχικά συστήματα. Επίσης, κομβική είναι και η αναφορά στην *έμφυλη βία* και τις *γυναικοκτονίες* οι οποίες συσχετίζονται με τον τρόπο κατασκευής των έμφυλων ταυτοτήτων στα πατριαρχικά συστήματα οργάνωσης.

Η έννοια της ταυτότητας προωθήθηκε κυρίως από τις θεωρίες της κοινωνικής κατασκευής. Οι θεωρίες αυτές τοποθέτησαν την έννοια του «εαυτού» στην κοινωνική δράση των ανθρώπων (Benwell & Stokoe, 2006: 9–10). Η κατασκευή των ταυτοτήτων σχετίζεται άμεσα με τους διαθέσιμους κυρίαρχους Λόγους, καθώς τα υποκείμενα αντλούν συνέχεια στοιχεία από αυτούς για τη σύνθεση των ταυτοτήτων τους (Litosseliti & Sunderland, 2002: 23).

Μέσα από τους κυρίαρχους αυτούς Λόγους δημιουργούνται οι διακρίσεις της «αρρενωπότητας» και της «θηλυκότητας», οι οποίες συνεπάγονται και συγκεκριμένες συμπεριφορές. Σ' αυτό το δίπολο η θηλυκότητα συχνότερα είναι συνυφασμένη με την «παθητικότητα» και «δεκτικότητα» και η αρρενωπότητα με την «ενεργητικότητα» και την «επιθετικότητα» (Hunnicut, 2009: 565). Επιπλέον, παραδοσιακά στις πατριαρχικές κοινωνίες οι γυναίκες τοποθετούνται στην ιδιωτική σφαίρα του σπιτιού (Arifi, 2022: 317–318). Όλες αυτές οι παράμετροι μέσα από την ιστορική τους επανάληψη, έχουν φτάσει στο σημείο να αποτελούν μια «φυσικοποιημένη» πραγματικότητα. Στο πλαίσιο της διαμόρφωσης των έμφυλων ταυτοτήτων σημαντικό ρόλο παίζει και η έννοια της οικογένειας. Στη ελληνική κοινωνία, συγκεκριμένα, η οικογένεια αποτελεί ίσως τη βασικότερη κοινωνική αξία. Σύμφωνα με τους έμφυλους στερεοτυπικούς ρόλους, ο ιδανικός ρόλος των γυναικών είναι το νοικοκυριό, ενώ των αντρών να «φέρνουν τα χρήματα στο σπίτι» (Theodoropoulou, 2006: 2–3).

Οι έμφυλες διακρίσεις ως εξουσιαστικό σύστημα ορισμένες φορές τροφοδοτούν και συμπεριφορές έμφυλης βίας. Ως *έμφυλη βία* ορίζεται η βία την οποία ασκούν με διαχρονική συστηματικότητα οι άντρες, ως έμφυλη κατηγορία, εναντίον των γυναικών (Metaj-Stojanova & Ibish, 2022: 219–220). Σύμφωνα με την Dinnerstein, η έμφυλη βία αποτελεί μια αποτύπωση των ρόλων που επιβάλλονται από τα πατριαρχικά συστήματα. Μέσω αυτών των ρόλων οι άνθρωποι προσπαθούν να δημιουργήσουν και να διατηρήσουν τα χαρακτηριστικά της αρρενωπότητας και της θηλυκότητας και τα προνόμια που αυτά τους προσφέρουν (Hunnicut, 2009: 564–565).

Η έμφυλη βία μάλλον είναι ορθότερο να ιδωθεί ως απότοκο των πατριαρχικών τρόπων κοινωνικής οργάνωσης και όχι ως η αιτία ύπαρξής τους. Η έμφυλη καταπίεση προβάλλεται κοινωνικά και θεσμικά και χωρίς τη χρήση βίας και πολλές φορές χωρίς καν να είναι εμφανής (Hunnicut, 2009: 562–566). Πρόκειται για μία «δυνατότητα» κυριαρχίας που παρέχεται από τα πατριαρχικά συστήματα στους άντρες, όμως δε σηματοδοτεί πάντα προσπάθεια διατήρησης της πατριαρχικής εξουσίας. Ίσως τις περισσότερες φορές σηματοδοτεί τη χαμένη εξουσία των αντρών σε συστήματα που οι

κοινωνικές τους ταυτότητες δε μπορούν να πραγματοποιηθούν «ικανοποιητικά» χωρίς τη χρήση αυτής της εξουσίας.

Η έμφυλη βία μπορεί να έχει αρκετές εκφάνσεις, η πιο ακραία και οδυνηρή, όμως, είναι η δολοφονία μιας γυναίκας από έναν άντρα, δηλαδή η 'γυναικοκτονία' (*femicide*). Ως γυναικοκτονία ορίζεται ένα έγκλημα μίσους το οποίο πραγματοποιείται ενάντια σε μια γυναίκα από το σύντροφό/σύζυγό της ή κάποιον άλλο οικείο σε αυτήν άντρα και αφορμάται από το γεγονός ότι το θύμα είναι γυναίκα (Dino, 2022: 169). Οι περισσότερες γυναικοκτονίες συμβαίνουν στο πλαίσιο οικογενειακών σχέσεων (Toledo & Lagos, 2014: 1). Οι γυναικοκτονίες έχουν το χαρακτηριστικό ότι για οποιουδήποτε λόγους οι γυναίκες που δολοφονούνταν δεν εκπλήρωναν το ρόλο που κοινωνικά ήταν ανατεθειμένος σ' αυτές (Radford & Russell, 1992: 25–26).

Συχνά τα «κίνητρα» των γυναικοκτονιών φέρεται να είναι η «ζήλεια» των αντρών απέναντι στις γυναίκες τους (Radford & Russell, 1992: 102–103), οι υποψίες απιστίας και η γυναικεία επιθυμία για ελεύθερη βούληση ή διαζύγιο από τους άντρες τους (Atuk, 2020: 3). Ωστόσο, τα συγκεκριμένα «κίνητρα», μάλλον, αποτελούν περισσότερο ιδεολογικούς μηχανισμούς των πατριαρχικών κοινωνιών ώστε να καθίσταται μια γυναικοκτονία ως «εξαίρεση στον κανόνα» και εμμέσως να ρίχνουν ευθύνη στο θύμα.

4.2 Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και Έμφυλες Ταυτότητες

Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (στο εξής ΜΜΕ) παίζουν σημαντικό ρόλο, μέσω της θεσμικής τους εξουσίας, στη διαμόρφωση των έμφυλων ταυτοτήτων, αλλά και στην αποτύπωση της έμφυλης βίας και των γυναικοκτονιών ως «ειδήσεων».

Η άποψη που υιοθετείται στην παρούσα εργασία είναι ότι τα ΜΜΕ όχι μόνο δεν αναπαριστούν τα γεγονότα «αντικειμενικά», αλλά μάλιστα, τόσο με την επιλογή των νέων προς δημοσίευση, όσο και με τον τρόπο αποτύπωσης τους επιτελούν μια μεσολάβηση των γεγονότων κατασκευάζοντας μια οπτική της πραγματικότητας (Fairclough, 2003: 30). Η «πραγματικότητα» δεν είναι ποτέ μια ουδέτερη αποτύπωση, αλλά είναι συνδεδεμένη με διάφορες κοινωνικές αξίες και πεποιθήσεις, οι οποίες τόσο αναπαρίστανται όσο και αναπαράγονται από τα ΜΜΕ (Fowler, 1991: 25). Οι κοινωνικές αξίες και πεποιθήσεις αυτές είναι οργανωμένες μέσα από σύνολα Λόγων. Τα ΜΜΕ αντλούν από αυτούς τους Λόγους για τον εμποτισμό των γεγονότων που περιγράφουν και την παρουσίαση τους από συγκεκριμένες οπτικές (Fowler, 1991: 120). Οι οπτικές

αυτές αποτελούν τις ευρύτερες πεποιθήσεις και αντιλήψεις των κοινωνιών στις οποίες απευθύνονται. (van Dijk, 1993: 241-242).

Οι κυρίαρχοι Λόγοι που μεταδίδονται μέσω των ΜΜΕ έχουν επιπτώσεις στις αποτυπώσεις τόσο των ατομικών, όσο και των συλλογικών ταυτοτήτων που δημιουργούν τα υποκείμενα. Κατά τη μετάδοση των «ειδήσεων» υποκείμενα και ομαδοποιήσεις υπόκεινται σε διάφορες κατηγοριοποιήσεις και αξιολογήσεις. Αυτή η διαδικασία έχει σημαντική ιδεολογική ισχύ, καθώς με τη σύνδεση συμπεριφορών υποκειμένων με διάφορες αξίες και κατηγορίες δημιουργούνται στερεοτυπικές απόψεις (Fowler, 1991: 92). Η διαδικασία αυτή μπορεί να συσχετιστεί με αυτό που οι Litosseliti και Sunderland ονομάζουν 'ηθική επιχειρηματολογία' (*moral argumentation*). Η ηθική επιχειρηματολογία είναι ακριβώς αυτές οι στερεοτυπικές αντιλήψεις του «σωστού» και του «λάθους» που αποτελούν μοιρασμένη «γνώση» μεταξύ των ανθρώπων σε συγκεκριμένα κοινωνικά πλαίσια (Litosseliti & Sunderland, 2002: 132–136).

Συγκεκριμένα, στις περιπτώσεις της έμφυλης βίας και των γυναικοκτονιών τα ΜΜΕ συχνά αναλαμβάνουν το ρόλο της μετάδοσης των «ειδήσεων» για την ενημέρωση του κοινού τους, ενώ παράλληλα οι οπτικές τους εκφράζουν και κατασκευάζουν διάφορες αξίες και πεποιθήσεις (Litosseliti & Sunderland, 2002: 136). Ο συχνότερος τρόπος αποτύπωσης είναι η παρουσίασή τους ως εγκλημάτων, χωρίς την έμφαση στα έμφυλα χαρακτηριστικά της δολοφονίας. Συνήθως όταν τα ΜΜΕ αναπαράγουν τις γυναικοκτονίες προσπαθούν να αναπαραστήσουν τους θύτες ως «τέρατα», αποσυνδέοντας την πράξη τους από τα αρρενωπά τους χαρακτηριστικά (Radford & Russell, 1992: 4-9).

5. Η επιλογή του υλικού και τα ερωτήματα της έρευνας

Το περιστατικό το οποίο αποτελεί τη μελέτη περίπτωσης της παρούσας έρευνας είναι η δολοφονία της Καρολάιν Κράουτς από το σύζυγό της Μπάμπη Αναγνωστόπουλο στα Γλυκά Νερά Αττικής στις 11-5-2021. Ο Αναγνωστόπουλος, παρά τις έρευνες και τη δημοσιότητα, δεν εξακριβώθηκε ως ο δολοφόνος της Κράουτς, παρά μόνο περισσότερο από ένα μήνα μετά τη δολοφονία. Όλο αυτό το διάστημα οι έρευνες της αστυνομίας ήταν βασισμένες στις καταθέσεις του Αναγνωστόπουλου, ο οποίος είχε δηλώσει στις αρχές ότι τρεις κουκουλοφόροι είχαν εισβάλει στο σπίτι που έμενε με την Κράουτς και την 11 μηνών κόρη τους, με κίνητρο τη ληστεία. Σχεδόν αμέσως τα ΜΜΕ άρχισαν να καλύπτουν εκτενώς το γεγονός της «ληστείας-δολοφονίας», βασιζόμενες στην κατάθεση του

Αναγνωστόπουλου. Ωστόσο, στις 17-6-2021 ο Αναγνωστόπουλος ομολόγησε ότι αυτός ήταν ο δολοφόνος της συζύγου του, αναφέροντας χαρακτηριστικά ότι τη μέρα της δολοφονίας, ύστερα από τσακωμό του με την Κράουτς, «θόλωσε» και τη στραγγάλισε, ενώ ύστερα σκηνοθέτησε τη ληστεία-δολοφονία .

Το υλικό προς εξέταση προέρχεται από ένα από τα μεγαλύτερα ειδησεογραφικά sites της Ελλάδας, το enikos.gr. Η επιλογή του συγκεκριμένου site γίνεται ακριβώς εξαιτίας της δημοφιλίας του, αλλά και εξαιτίας της μεγάλης συμμετοχής που είχε στην κάλυψη της δολοφονίας της Κ. Κράουτς από την πρώτη στιγμή, δηλαδή πριν ακόμα μαθευτεί ο ρόλος του Μπ. Αναγνωστόπουλου. Επιλέχθηκαν άρθρα από τη μέρα της γνωστοποίησης του εγκλήματος, δηλαδή στις 11-5-2021 και τη μέρα που ο Αναγνωστόπουλος, έχοντας δηλώσει ένοχος, οδηγείται στον ανακριτή, δηλαδή στις 22-6-2021.

Τα άρθρα που μελετώνται και από τις δύο ημερομηνίες που επιλέχθηκαν εντάσσονται στα *‘άρθρα ειδήσεων’* (*news reports*), δηλαδή άρθρα που «δημιουργούν μια δομημένη και με χρονική και λογική ακολουθία ιστορία» (Fairclough, 2003: 84). Εξετάστηκαν συνολικά 22 άρθρα από την ημερομηνία 11/5/2021 και 29 άρθρα από την ημερομηνία 21/6/2021. Το διαθέσιμο υλικό περιορίζεται μόνο στις συνεισφορές του site πάνω στο θέμα, αποκλείοντας δηλαδή την ποιοτική εξέταση δηλώσεων ατόμων σε ευθύ λόγο όταν αυτές εμφανίζονται, ενώ αποκλείστηκε και τυχόν οπτικοακουστικό υλικό.

Υπό την οπτική ότι τα ΜΜΕ κατασκευάζουν τους/τις κοινωνικούς/-ες δράστες/-ριες αναπαράγοντας συγκεκριμένες κυρίαρχες κατηγοριοποιήσεις της κοινωνικής πραγματικότητας, τα ερωτήματα στρέφονται στον τρόπο γύρω από τρόπο με τον οποίο το site κατασκευάζει τις ταυτότητες των δύο συζύγων σε σχέση με την έμφυλη ιδιότητά τους. Συγκεκριμένα, συσχετίζει το site τον Μπ. Αναγνωστόπουλο με κυρίαρχους Λόγους της «Πατριαρχίας» τόσο πριν, όσο και μετά την αποκάλυψή του ως δολοφόνο; Τοποθετεί το site το έγκλημα στο έμφυλο πλαίσιο του ή το αντιμετωπίζει ως ένα έγκλημα που δεν είχε τον ειδικό πρόσημο της γυναικοκτονίας; Στην ουσία, το ερώτημα που τίθεται είναι αν το site μέσω της αναπαράστασης του εγκλήματος αναπαράγει πατριαρχικά στερεότυπα και παραδοσιακές «αξίες» της ελληνικής κοινωνίας ή επιχειρεί κάποια διαφορετική προσέγγιση.

6. Μελέτη περίπτωσης: Η γυναικοκτονία στα Γλυκά Νερά

Περνώντας, πλέον, στην μελέτη της γυναικοκτονίας στα Γλυκά Νερά, οφείλουν να οριστούν με ακρίβεια τα in-group και out-group στη συγκεκριμένη περίπτωση.

Εφαρμόζοντας σε αυτό το σημείο το Μηχανισμό Κατηγοριοποίησης Μέλους του Sacks (1992) διακρίνονται δύο βασικές έμφυλες κατηγοριοποιήσεις μεταξύ των υποκειμένων στην Ελλάδα: των «συγκλινόντων» με τις έμφυλες ταυτότητες υποκειμένων και των «αποκλινόντων». Τα «συγκλινόντα» υποκείμενα είναι αυτά τα οποία αναμένεται να «πραγματοποιούν», σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, μέσα από τις συμπεριφορές τους τις «κανονικοποιημένες» έμφυλες ταυτότητές τους. Από την άλλη πλευρά, τα «αποκλινόντα» υποκείμενα είναι αυτά τα οποία δεν αναμένεται να «πραγματοποιούν» μέσα από τις συμπεριφορές τους τις «κανονικοποιημένες» έμφυλες ταυτότητές τους. Ωστόσο, γενικότερα υπάρχουν περιστάσεις στις οποίες τα ίδια υποκείμενα μπορεί να επιλέγουν να «συγκλίνουν» περισσότερο με τις έμφυλες ταυτότητές τους και περιστάσεις στις οποίες επιλέγουν να «συγκλίνουν» λιγότερο ή και καθόλου με αυτές τις ταυτότητες (Benwell & Stokoe, 2006: 9–10).

Σημαντική διαπίστωση είναι, επίσης, ότι το in-group προβάλλεται ως το «φυσικό», άρα είναι και αυτό που είναι πιο κοντά στο αποκαλούμενο «Εμείς», ενώ το out-group είναι η «απόκλιση», αλλά είναι πιο κοντά στους «Άλλους». Συγχρόνως, τα out-groups συχνά λειτουργούν ως τρόποι να τονιστεί η «εγγύτητα» μεταξύ των in-groups. Η δημιουργία των «Άλλων» είναι η κατάλληλη συνταγή για την ενίσχυση των σχέσεων του αισθήματος της συμμετοχής σε ένα «Εμείς» (Wodak & Meyer, 2001: 106).

6.1 Πριν την αποκάλυψη

Σ' αυτή την υποενότητα έμφαση δίνεται στα κείμενα που προηγήθηκαν της αποκάλυψης του Αναγνωστόπουλου ως θύτη. Αναζητούνται πρώτα απ' όλα τα γλωσσικά στοιχεία (ουσιαστικά και επίθετα) που αποδίδονται για τη σύσταση της ταυτότητας των ατόμων που πρωταγωνιστούν και συσχετίζονται με τους μηχανισμούς των Reisigl και Wodak (2001) και Brown και Levinson (1987)⁴.

6.1.1 «Ένα ευτυχισμένο ζευγάρι»: η μελέτη του in-group

⁴ Στην πλήρη εκδοχή της έρευνας δίνεται έμφαση και στο ευρύτερο γλωσσικό περιεχόμενο που περιβάλλει αυτούς τους ταυτοτικούς χαρακτηρισμούς των κοινωνικών δραστών/-ριών για να διαπιστωθεί ο ρόλος που επιτελούν αυτοί οι χαρακτηρισμοί στα επιμέρους γλωσσικά περιβάλλοντα, κάτι που δεν είναι δυνατό σ' αυτή την εκδοχή της.

Για τη δημιουργία της ταυτότητας της *Κ. Κράουτς*, χρησιμοποιείται αρχικά η στρατηγική της «σωματοποίησης» με βάση το φύλο της (γυναίκα, κοπέλα), την ηλικία της (20χρονη), και την εξωτερική της εμφάνιση (πανέμορφη). Μια άλλη στρατηγική που χρησιμοποιείται είναι αυτή της «πολιτοποίησης», (βρετανικής καταγωγής, με καταγωγή από τις Φιλιππίνες) που σ' αυτή την περίπτωση έχει θετικό πρόσημο. Χρησιμοποιείται, ακόμα, η στρατηγική των Brown και Levinson (1987) με την οποία το site, θέλοντας να εντάξει τα άτομα που διαβάζουν τα άρθρα σε ένα πλαίσιο κοινού *in-group* και να «αισθανθούν» εγγύτητα με την Κάρολαϊν την αναφέρουν με το μικρό της όνομα. Μια επιπλέον στρατηγική είναι η «αναφορά στις ανθρώπινες σχέσεις» με ονόματα όπως «σύζυγος» (του Μπ. Αναγνωστόπουλου) και «μητέρα». Η προτελευταία στρατηγική που χρησιμοποιείται είναι αυτή της «κοινωνικής προβληματοποίησης» και συγκεκριμένα η *θυματοποίηση*, με τις φράσεις «αδικοχαμένη» και «άτυχη». Τέλος, μπορεί να ενταχθεί και η στρατηγική της «επαγγελματοποίησης» με τον όρο «φοιτήτρια», ένα άτομο, δηλαδή, που «διδάσκεται» για να εργαστεί και ενδεχομένως έχει ανάγκη φροντίδας για την διαβίωσή του.

Περνώντας στον Μπ. Αναγνωστόπουλο, χρησιμοποιείται αρκετά συχνά η στρατηγική της «σωματοποίησης», είτε με βάση την ηλικία του (32χρονος), είτε με βάση το φύλο του (άνδρας). Σημαντικό ρόλο παίζει για το site το επάγγελμα του Αναγνωστόπουλου, με τη στρατηγική της «επαγγελματοποίησης», χρησιμοποιώντας τα ονόματα «πιλότος», «πιλότος ελικοπτέρων» και «Πιλότος της Πολιτικής Αεροπορίας». Χρησιμοποιούνται, επίσης, η στρατηγική της «αναφοράς σε ανθρώπινες σχέσεις» στην οποία ο Αναγνωστόπουλος αναφέρεται ως «σύζυγος» (της Κ. Κράουτς) και η στρατηγική της εγγύτητας για την ένταξη σε ένα κοινό *in-group* με την αναφορά του με το μικρό του όνομα (Μπάμπης).

Παρατηρείται, τέλος, η στρατηγική της «συλλογικοποίησης» όταν το site αναφέρεται στην Κ. Κράουτς και τον Μπ. Αναγνωστόπουλο, αναφέροντάς τους ως «ζευγάρι» και «οικογένεια».

Μέσα από αυτές τις στρατηγικές, γίνεται εμφανές πως το site επιχειρεί να δημιουργήσει μια θετική εικόνα για τον πρωταγωνιστή και την πρωταγωνίστρια, που αποτελούν το *in-group* με το οποίο χτίζει εγγύτητα. Το αναγνωστικό κοινό αναμένεται να ταυτιστεί με την εικόνα «της ευτυχισμένης οικογένειας» και να συμπάσχει στο «οικογενειακό δράμα». Συγχρόνως, οι έμφυλοι ρόλοι αναπαρίστανται στις επιμέρους περιστάσεις, αποδίδοντας χαρακτηριστικά «οικογενειάρχη επιτυχημένου άντρα» στον Μπ. Αναγνωστόπουλο και «νεαρής όμορφης γυναίκας» στην Κ. Κράουτς, η οποία είναι και οικονομικά εξαρτημένη απ' το σύζυγό της.

6.1.2 «Αλλοδαποί, σεσημασμένοι, δολοφόνοι»: η μελέτη του out-group

Έχοντας ήδη την πρόθεση να συσχετίσει τον πρωταγωνιστή και την πρωταγωνίστρια με ένα συγκεκριμένο in-group «οικογενειακής ευτυχίας», το out-group των «ληστών-δολοφόνων» παρείχε ακόμα περισσότερη στήριξη στην υπόθεση, ακόμα κι αν η ύπαρξή του βασιζόταν μονάχα στην ομολογία του Αναγνωστόπουλου.

Για τη δημιουργία της ταυτότητας των «Άλλων» με τους οποίους πρέπει να δημιουργηθεί απόσταση το site επιστρατεύει διάφορες στρατηγικές. Αρχικά, χρησιμοποιεί τη στρατηγική της «κοινωνικής προβληματοποίησης» μέσα από την «εγκληματοποίηση» των προσώπων με ονόματα όπως «ληστές-δολοφόνοι», «δράστες», «ληστές», «κακοποιού», «κουκουλοφόροι ληστές», «δολοφόνοι». Επιπλέον, εντείνει την επίθεση του απέναντι στους «Άλλους» μέσω της παρουσίασης των τριών υποτιθέμενων ατόμων με «αρνητικά ονόματα» για την κοινωνία, όπως «σεσημασμένοι», «ύποπτα άτομα» και «αλλοδαποί». Προσπαθώντας να δώσει περισσότερες λεπτομέρειες καταφεύγει, επίσης, στη στρατηγική της «σωματοποίησης», δίνοντας συγκεκριμένα χαρακτηριστικά των τριών ατόμων, όπως το ύψος τους (ψηλός, κοντός).

Το site επιχειρεί με διάφορους τρόπους να καταστήσει σαφές ότι η δολοφονία πραγματοποιήθηκε από «σκληρούς κακοποιούς» και εμπλουτίζει την αφήγησή του με στοιχεία που συμβάλλουν σ' αυτό το σκοπό. Μ' αυτό το σκοπό επιστρατεύει την τακτική της δραματοποίησης της «ευτυχισμένης οικογένειας» ενάντια στην εγκληματική δράση των «ληστών-δολοφόνων» που «στέρησαν την ευτυχία του «ζευγαριού» και να χτίσει την εικόνα της «οικογενειακής τραγωδίας»⁵.

6.2 Μετά την αποκάλυψη

Στη συνέχεια εξετάστηκαν άρθρα του enikos.gr από τις 22-6-2021, την ημέρα δηλαδή που ο Μπ. Αναγνωστόπουλος οδηγείται στον ανακριτή. Η έρευνα σ' αυτό το σημείο διαφέρει κατά κάποιο τρόπο με τη μελέτη των άρθρων πριν την «αποκάλυψη». Τα εργαλεία των Reisinger και Wodak (2001) και Brown και Levinson (1987) εξακολουθούν να είναι το ίδιο βοηθητικά, ο MKM, όμως, δε μπορεί να εφαρμοστεί με τον ίδιο τρόπο.

⁵ Στην πλήρη εκδοχή της έρευνας αφιερώνεται χώρος ειδικά για αυτή την «αντιπαράθεση» in-group και out-group σε περιπτώσεις που το site τα τοποθετεί με αυτό τον τρόπο.

Ο ΜΚΜ δεν είναι ανενεργός και εξακολουθεί να χρησιμοποιείται από το site για να κατηγοριοποιήσει in-groups και out-groups των ανθρώπων με τους οποίους θέλει το αναγνωστικό του κοινό να αισθανθεί «εγγύτητα» και «απόσταση» αντίστοιχα, αλλά αυτό δεν επιχειρείται με έμφυλο τρόπο. Στα δεδομένα πριν την αποκάλυψη, ο Μπ. Αναγνωστόπουλος κατασκευάζεται ως ο «ιδανικός άντρας», συγκλίνων με την κυρίαρχη έμφυλη ταυτότητα, ενώ στα δεδομένα μετά την αποκάλυψη το site επιθυμεί να πλήξει το προφίλ του Αναγνωστόπουλου στο σύνολό του.

Επίσης ερώτημα είναι και αν η παρουσίαση της Κ. Κράουτς παραμένει η ίδια ή αλλάζει, ενώ και η στάση που κρατά το site σχετικά με τους «ληστές-δολοφόνους» που είχε ταυτοποιήσει τον προηγούμενο καιρό, αλλά και για την παρουσίαση του Αναγνωστόπουλου ως του νέου «αποκλίνοντος» συζύγου.

6.2.1 Το in-group γίνεται out-group

Η παρουσίαση της νέας ταυτότητας του Μπ. Αναγνωστόπουλου εξακολουθεί να βασίζεται σε αρκετές γνωστές στρατηγικές. Αρχικά, χρησιμοποιείται η «εγκληματοποίηση» με τη χρήση ονομάτων όπως «δολοφόνος», «κατηγορούμενος», «καθ' ομολογίαν δράστης», «καθ' ομολογίαν δολοφόνος», «δράστης» και «συζυγοκτόνος». Εξακολουθεί να χρησιμοποιείται και η «σωματοποίηση» σε σχέση με την ηλικία (33χρονος ή 32χρονος). Ίσως η σημαντικότερη στρατηγική που δεν αλλάζει σε σχέση με τα άρθρα πριν την αποκάλυψη είναι αυτή της «επαγγελματικοποίησης» με τα ονόματα «πιλότος» και «πιλότος ελικοπτέρων», ίσως και με μεγαλύτερη συχνότητα από ότι πριν.

Για την κατασκευή της ταυτότητας της Κ. Κράουτς το site χρησιμοποιεί και πάλι τη «σωματοποίηση» με βάση την ηλικία (20χρονη, Νεαρή), είτε την «αναφορά της με βάση οικογενειακές σχέσεις» (σύζυγος, μητέρα). Ενισχύεται, επίσης, η χρήση της στρατηγικής της «θυματοποίησης» (θύμα, αδικοχαμένη). Εξακολουθεί, επίσης, να αναφέρεται σ' αυτή με το μικρό της όνομα, μέσω της στρατηγικής «διεκδίκησης ταυτοτικών χαρακτηριστικών κοινού in-group», σε αντίθεση, πλέον, με τον Μπ. Αναγνωστόπουλο.

Τέλος, οι «ληστές-δολοφόνοι» συνεχίζουν να αναφέρονται, αλλά πλέον μόνο με ειρωνικό τόνο ή για να εκφραστεί η οργή του site για τη «σκηνοθετημένη ιστορία» του Αναγνωστόπουλου την οποία αναπαρήγαγαν επί σχεδόν 40 μέρες.

6.2.2 Δολοφόνος, Συζυγοκτόνος, αλλά... Γυναικοκτόνος;

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι συγκεκριμένες γλωσσικές επιλογές μέσω των οποίων αναπαρίσταται η «εγκληματοποιημένη» ταυτότητα του Μπ. Αναγνωστόπουλου από το site. Οι γλωσσικές επιλογές που «εγκληματοποιούν» τον Αναγνωστόπουλο είναι «δράστης», «δολοφόνος», «συζυγοκτόνος», «κατηγορούμενος», «καθ' ομολογίαν δολοφόνος» και «καθ' ομολογίαν δράστης». Εδώ πλέον το ερώτημα στρέφεται στην ποιοτική διαφοροποίηση μεταξύ των όρων και στο βαθμό που αυτοί επιχειρούν να δημιουργήσουν απόσταση με τον Αναγνωστόπουλο.

Ο όρος «κατηγορούμενος» είναι αυστηρά αποστασιοποιημένος από οποιαδήποτε αξιολόγηση της πράξης του Αναγνωστόπουλου. Η απόσταση που δημιουργείται με τον Αναγνωστόπουλο τοποθετείται στα πλαίσια ενός κατηγορούμενου ατόμου για μια ποινική πράξη, η εξέταση της οποίας βρίσκεται στα χέρια της δικαιοσύνης. Με τους όρους «δράστης» και «καθ' ομολογίαν δράστης», οι οποίοι είναι περισσότερο αστυνομικοί όροι, ο Αναγνωστόπουλος τοποθετείται σε ένα επίπεδο «εγκληματία». Με τον όρο «δράστης» το site επιχειρεί να αναπαραστήσει με κάποια ουδετερότητα τον Αναγνωστόπουλο σε σχέση με το έγκλημά του. Η απόσταση που παίρνει απέναντι του αναβαθμίζεται, καθώς θεωρεί πια πως πρόκειται για «εγκληματία» και όχι «κατηγορούμενο» για έγκλημα. Η φράση «καθ' ομολογίαν» έχει ενδιαφέρον. Κι αυτός είναι περισσότερο νομικός όρος, ο οποίος σηματοδοτεί ότι ο ίδιος ο «δράστης» έχει ομολογήσει το έγκλημά του. Νομικά ίσως έχει κάποια άλλη σημασία, εδώ το site, όμως, φαίνεται να το χρησιμοποιεί για να προσδώσει σιγουριά στην «πληγωμένη» εγκυρότητά του.

Με τους όρους «δολοφόνος» και «καθ' ομολογίαν δολοφόνος» το site αναβαθμίζει κι άλλο τις κατηγορίες προς τον Αναγνωστόπουλο, άρα και την απόσταση από αυτόν, ενώ δεν επιχειρεί να τον παρουσιάσει με «ουδέτερο» τρόπο. Η δολοφονία αξιολογικά χαρακτηρίζεται αρνητικά από το μεγαλύτερο μέρος του κοινωνικού συνόλου. Ωστόσο, η κατηγορία του «δολοφόνου» είναι ευρεία και με τη χρήση αυτού του όρου το site αποφεύγει την αναφορά στα κίνητρα (εν προκειμένω την έμφυλη οικογενειακή κακοποίηση) του δολοφόνου.

Ο πιο «επιθετικός» όρος που επιλέγει το site για να «εγκληματοποιήσει» τον Αναγνωστόπουλο είναι ο όρος «συζυγοκτόνος». Με αυτό τον όρο το site δεν αποφεύγει την αναφορά στο κίνητρο του δολοφόνου και καταδεικνύει πως το έγκλημα έγινε στο πλαίσιο της οικογενειακής συνθήκης. Ο όρος «συζυγοκτόνος», όμως, όσο κι αν ορθά

απεικονίζει την οικογενειακή συνθήκη, αποφεύγει μια βασική διάκριση: την έμφυλη. Η «συζυγοκτονία» είναι μια έννοια που μπορεί να αναφερθεί σε οποιοδήποτε «φύλο» σε έναν ετεροφυλοφιλικό γάμο, ενώ μπορεί να αναφερθεί και σε ομοφυλόφιλα παντρεμένα ζευγάρια. Έτσι, το site δεν αγγίζει καθόλου το γεγονός ότι ο θύτης είναι άντρας και το θύμα γυναίκα. Αποφεύγει, επίσης, να εξετάσει την ευρύτερη εικόνα παρόμοιων δολοφονιών στο οικογενειακό πλαίσιο στο οποίο, όπως έχει ήδη αναφερθεί, το συντριπτικό ποσοστό των θυμάτων είναι γυναίκες. Φυσικά, δε φαίνεται πουθενά, επίσης, να ανοίγει την κουβέντα της έμφυλης βίας και της γυναικείας καταπίεσης στα πατριαρχικά κοινωνικά συστήματα.

7. Συζήτηση - Σύνδεση μακρο-επιπέδου και μικρο-επιπέδου

Ύστερα από την προηγούμενη συζήτηση, καθίσταται πλέον δυνατή η σύνδεση μακρο-επιπέδου και μικρο-επιπέδου ανάλυσης.

Αρχικά, είναι προφανές ότι η παρουσίαση της είδησης της γυναικοκτονίας στα Γλυκά Νερά δεν απεικονίζει «γεγονότα», αλλά τα χρωματίζει με την εικόνα της «οικογενειακής τραγωδίας» πριν από την αποκάλυψη του Μπ. Αναγνωστόπουλου ως δολοφόνου και με την εικόνα «του ψυχοπαθή συζυγοκτόνου» ύστερα από την αποκάλυψη. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει τη στενή σύνδεση των κυρίαρχων Λόγων με την κάλυψη των «ειδήσεων» από τα ΜΜΕ.

Σχετικά με την κατασκευή των έμφυλων οικογενειακών ταυτοτήτων το site δεν αποκλίνει πολύ από την στερεοτυπική παρουσίασή τους. Ο Μπ. Αναγνωστόπουλος κατασκευάζεται ως το «*πρότυπο άντρα συζύγου*», καθώς κατέχει χρήματα, μια δουλειά με κοινωνική αναγνώριση, μια όμορφη νεαρή σύζυγο, μία κόρη και μια μεζονέτα. Η Κ. Κράουτς κατασκευάζεται ως το «*πρότυπο γυναίκας συζύγου*», καθώς είναι μια όμορφη γυναίκα, στοργική μητέρα, έχει βρει έναν ευκατάστατο και κοινωνικά σεβαστό σύζυγο και ζει μια «*παραμυθένια*» ζωή. Όλες αυτές οι πληροφορίες που χτίζει το site καταρρίπτονται ύστερα από την αποκάλυψη του Μπ. Αναγνωστόπουλου ως γυναικοκτόνου και της Κ. Κράουτς ως μιας γυναίκας που επιθυμούσε να χωρίσει το σύζυγό της.

Χρησιμοποιώντας τη ηθική επιχειρηματολογία των Litosseliti και Sunderland (2002) το site δείχνει να συνδέει τις ταυτότητες των ατόμων που πρωταγωνιστούν με συγκεκριμένες «αξίες» και «πεποιθήσεις». Οι αξίες αυτές πριν την αποκάλυψη είναι αυτές του «*στοργικού συζύγου*» και «*προστάτη της οικογένειας*» με τις οποίες ταυτίζεται

ο Μπ. Αναγνωστόπουλος και της «όμορφης στοργικής μητέρας» με τις οποίες ταυτίζεται η Κ. Κράουτς. Οι «ληστές-δολοφόνοι» «αποκλίνουν» σε σχέση μ' αυτές τις αξίες. Μετά την αποκάλυψη, μέσα από την προβολή του Αναγνωστόπουλου ως «ψυχοπαθή δολοφόνου» επιτυγχάνεται η προβολή ακριβώς των ίδιων αξιών, απλώς ο Αναγνωστόπουλος είναι αυτός που πια «αποκλίνει» από αυτές τις αξίες.

8. Συμπεράσματα

Το βασικό συμπέρασμα που προκύπτει από την παρούσα έρευνα είναι ότι το site προσπαθεί να «χτίσει» από το πρώτο κιάλας άρθρο συγκεκριμένα προφίλ για τους/τις δύο κοινωνικούς/-ες δράστες/-ριες. Αυτά τα προφίλ βασίζονται στους έμφυλους οικογενειακούς ρόλους που αναμένεται να πραγματώνουν και τις αξίες και πεποιθήσεις με τις οποίες αυτοί οι ρόλοι είναι συνδεδεμένοι. Σε μια προσπάθεια να δημιουργήσει το ιδανικό in-group με το οποίο θα μπορούσε να ταυτιστεί το αναγνωστικό κοινό του το site, αντλώντας στοιχεία από κυρίαρχους πατριαρχικούς Λόγους, προϋποθέτει την ύπαρξη των έμφυλων πρωτοτυπιομένων ρόλων του «ιδανικού άντρα συζύγου» και της «ιδανικής γυναίκας συζύγου» στο συγκεκριμένο ζευγάρι.

Για να στηρίξει ακόμα καλύτερα αυτά τα έμφυλα πρότυπα το site επιστρατεύει και την αρνητική παρουσίαση του out-group των «ληστών δολοφόνων». Ύστερα από την αποκάλυψη, το site είναι αναγκασμένο να αλλάξει την αφήγησή του καταφεύγοντας σε άλλους μηχανισμούς κατηγοριοποίησης, μεταφέροντας αυτή τη φορά τον Αναγνωστόπουλο από το in-group στο out-group, δημιουργώντας απόσταση μαζί του. Ωστόσο, αυτό γίνεται με τον προσφιλή στερεοτυπικό τρόπο παρουσίασης των γυναικοκτόνων ως τραγικής «εξαίρεσης» στον κανόνα της οικογενειακής κανονικότητας. Το site δεν αποκλίνει ούτε τότε από τους πατριαρχικούς Λόγους. Ως προς τις ιδιαιτερότητες του εγκλήματος, το site ακολουθεί ουδέτερη και επιφυλακτική παρουσίαση, τοποθετώντας το στο επίπεδο της «δολοφονίας». Όταν δε επιχειρεί να γίνει περισσότερο «επιθετικό» απέναντι στο γεγονός το χαρακτηρίζει ως «συζυγοκτονία», πλαισιώνοντας το ως έγκλημα στο πλαίσιο της «οικογενειακής συνθήκης». Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, αποφεύγει να τοποθετήσει το έγκλημα στο πλαίσιο της «γυναικοκτονίας».

Η έρευνα επιβεβαιώνει τα ευρύτερα συμπεράσματα της ΚΑΛ για τη λειτουργία των ΜΜΕ ως ηγεμονικό θεσμό. Τα ΜΜΕ κατασκευάζουν την κοινωνική πραγματικότητα των έμφυλων οικογενειακών ρόλων, συντελώντας στη διχοτομική διαφοροποίηση που

αποτελεί την ουσία των Πατριαρχικών Λόγων, οι οποίοι τοποθετούν τη «γυναίκα» σε ρόλους υποδεέστερους από τον «άντρα» και επιβεβαιώνουν την εξάρτησή της σε αυτόν.

Το γεγονός ότι οι γυναικοκτονίες συνεχίζουν να είναι εγκλήματα που λαμβάνουν χώρα στις σύγχρονες κοινωνίες δεν αποτελεί τυχαίο γεγονός. Πρόκειται για τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι που τις αποτελούν δομούν τις αξίες και τις πεποιθήσεις με βάση τις οποίες οργανώνονται οι κοινωνίες. Πρόκειται για μια συνθήκη βασιζόμενη σε μια μακρά ιστορία κοινωνικής ανισότητας, που παρά τις προσπάθειες διαφόρων θεσμών να οριοθετήσουν και να ελέγξουν δεν έχει επιτευχθεί. Η απάντηση σε αυτό το αδιέξοδο, όπως αποκαλύπτουν πολλές έρευνες συμπεριλαμβανομένης και της παρούσας, είναι η κοινωνική αλλαγή.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Arifi, D. (2022). Women as victims of crimes against freedom and gender morality in the territory of the Republic of Northern Macedonia. *Rule of Law, Governance and Society in the Western Balkans Contributions to the Future of Europe*, 317–331. <https://drive.google.com/file/d/1Mvr4aLzGUY-Xqr8MHv8dx6584Gltjdjb/view>.
- Atuk, S. (2020). Femicide and the Speaking State. *Journal of Middle East Women's Studies*, 16(3), 283–306. <https://doi.org/10.1215/15525864-8637409>
- Bamberg, M. (2012). Narrative Practice and Identity Navigation. Στο J. A. Holstein & J. F. Gubrium (Επιμ.), *Varieties of narrative analysis*. Sage. 99–124.
- Baxter, J. (2016). Positioning language and identity: Poststructuralist perspectives. Στο S. Preece (Επιμ.), *The Routledge Handbook of language and identity* (1η έκδ.), 34–49). Routledge.
- Benwell, B., & Stokoe, E. (2006). *Discourse and identity*. Edinburgh University Press.
- Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge University Press.
- Currie, M. (2004). *Difference*. Routledge.
- Dino, A. (2022). Violence against Women and Femicide: An analysis on the murders of foreign women in Italy. *Crime, Law and Social Change*, 78(2), 165–188. <https://doi.org/10.1007/s10611-022-10018-1>
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Polity Press.
- Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse: Textual analysis for social research*. Routledge.

- Fowler, R. (1991). *Language in the news: Discourse and ideology in the press*. Routledge.
- Hunnicut, G. (2009). Varieties of Patriarchy and Violence Against Women: Resurrecting “Patriarchy” as a Theoretical Tool. *Violence Against Women*, 15(5), Art. 5. <https://doi.org/10.1177/1077801208331246>
- Litosseliti, L., & Sunderland, J. (Επιμ.). (2002). *Gender identity and discourse analysis*. Benjamins.
- Metaj-Stojanova, A., & Ibish, E. (2022). Femicide as the most extreme form of gender based violence and the situation of femicide in North Macedonia, Albania and Turkey. *Rule of Law, Governance and Society in the Western Balkans Contributions to the Future of Europe*, 217–242. <https://drive.google.com/file/d/1Mvr4aLzGUY-Xqr8MHv8dx6584Gltjdb/view>.
- Mills, S. (2004). *Discourse*. Routledge.
- Mills, S., & Mullany, L. (2011). *Language, gender and feminism: Theory, methodology and practice*. Routledge.
- Radford, J., & Russell, D. E. H. (Επιμ.). (1992). *Femicide: The politics of woman killing*. Twayne ; Maxwell Macmillan Canada ; Maxwell Macmillan International.
- Reisigl, M., & Wodak, R. (2001). *Discourse and discrimination: Rhetorics of racism and antisemitism*. Routledge.
- Ritzer, G. (2012). *Σύγχρονη Κοινωνιολογική Θεωρία*, Ι. Κανταντζόγλου, (Επιμ.) Γ. Ε. Χρηστίδης, (Μτφ.). Κριτική.
- Theodoropoulou, E. (2006, Ιανουάριος). *The contemporary Greek family*. 5th International Household and Family Research Conference University of Joensuu. Human Perspectives on Sustainable Future, Joensuu, Finland. https://www.researchgate.net/publication/319650175_The_contemporary_Greek_family
- Toledo, P., & Lagos, C. (2014, Ιούλιος 24). The Media and Gender-Based Murders of Women: Notes on the cases in Europe and Latin America. *Heinrich-Böll-Stiftung European Union*. <https://eu.boell.org/en/2014/07/24/media-and-gender-based-murders-women-notes-cases-europe-and-latin-america>
- van Dijk, T. A. (1993). *Elite discourse and racism*. Sage Publications.
- Wodak, R., & Meyer, M. (Επιμ.). (2001). *Methods of critical discourse analysis*. SAGE.